

Azərbaycanda demokratiyanın və vətəndaş cəmiyyətinin əsas atributlarından hesab olunan söz və məlumat azadlığının başlıca daşıyıcıları kimi kütləvi informasiya vasitələrinin sərbəst və azad inkişafı, onların cəmiyyətin dinamik şəkildə demokratikləşməsinə təsir edən qüdrətli vasitəyə çevrilməsinə yönələn dövlət siyasətinin həyata keçirilməsində Ulu Öndər Heydər Əliyevin "Azərbaycan Respublikasında söz, fikir və məlumat azadlığının təmin edilməsi sahəsində əlavə tədbirlər haqqında" 6 avqust 1998-ci il tarixli Fərmanı ən mühüm addımlardan biri hesab edilir. Ümummilli Liderin həmin Fərmanı ölkəmizdə vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu dövründə söz, fikir və mətbuat azadlığının təmin olunması, kütləvi informasiya vasitələrinin inkişafı, cəmiyyətin həyatında onların səmərəli rolunun artırılması sahəsində geniş Dövlət Proqramının əsas istiqamətlərini müəyyən etmişdir.

Fərmandan irəli gələn vəzifələr kontekstində həyata keçirilən tədbirlər sırasında KİV-in maddi-texniki vəziyyətini yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə bütün mətbuat və informasiya vasitələrinin 1998-ci ilin sonundan əlavə dəyər vergisindən azad edilməsi olmuşdur. Yalnız əlavə dəyər vergisi üzrə kütləvi informasiya vasitələrinə verilən illik güzəştlərin məbləği 7 milyard manat təşkil edir. KİV-ə şamil olunan illik güzəştlərin məbləği və onların öhdəlikləri vergilərin məbləğindən iki dəfədən də artıqdır.

Ölkədə KİV-in təsis edilməsi, onların vətəndaşlarının tam, doğru-dürüst və operativ informasiya almaq hüququnun həyata keçirilməsinə yönələn fəaliyyətin təşkili, hüquqi və iqtisadi əsasları 7 dekabr 1999-cu il tarixdə qəbul olunmuş "Kütləvi informasiya vasitələri haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən edilir. Beləliklə, Azərbaycanda demokratik cəmiyyət quruculuğu yolunda əldə olunan nailiyyətlərin xarakterik göstəricisi kimi mətbuat azadlığı çıxış edir. Təsədüfi deyil ki, bu gün respublikamızda 650-yə yaxın müxtəlif kütləvi informasiya vasitələri fəaliyyət göstərir ki, onlardan da 372 qəzet, 113 jurnal, 25 informasiya agentliyi, 10 teleradio şirkəti qeydiyyatdan keçmişdir. Ölkədə mövcud olan belə mətbuat bolluğu cəmiyyətimizdə demokratik mühitin, söz və mətbuat azadlığı üçün yaradılmış əlverişli şəraitin inkişafından xəbər verir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, bu gün ölkəmizdə çap olunan qəzet və jurnalların böyük əksəriyyəti müxalifət yönümlüdür. Lakin burada belə bir cəhət də vurğulanmalıdır ki, ölkədə yaradılmış bu imkan və şəraitdən sui-istifadə hallarına da rast gəlinir. Ayrı-ayrı qəzetlərdə qərəzli, reallıqdan uzaq, böhtan və təhqir xarakterli materialların çap edilməsi söz və fikir azadlığından sui-istifadə cəhdlərinə misal ola bilər.

Beləliklə, Ə.Əhmədovun qeyd etdiyi kimi, Azərbaycanın həqiqi demokratiyaya keçidinin vacib mərhələsi Ulu Öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışından sonra sabitliyin və əmin-amanlığın təmin edilməsi ilə başlamışdır. Həmin mərhələnin əldə edilməsi sahəsində real demokratiya quruculuğu yolunda atılmış növbəti addımlar sırasında insan hüquq və azadlıqlarının təminatı mühitinin və mexanizmləri sisteminin yaradılması və azad mətbuatın inkişafına revac verilməsi vacib yer tutur.

Azərbaycan Respublikasında hər kəsin vicdan azadlığını, dinə münasibətini müstəqil surətdə müəyyənləşdirmək və bu zəmində başqaları ilə birləşmək hüquqlarının müdafiə və təmin edilməsi

üçün müvafiq şərait yaradılmış və bu istiqamətdə düşünülmüş dövlət siyasəti həyata keçirilir. İndi ölkədə 360-dək qeydiyyatdan keçmiş müxtəlif dini icma fəaliyyət göstərir ki, onlardan da 337-si islam, 54-ü qeyri-islam dini birliklərdir. Bundan başqa, bir çox qeyri-ənənəvi dini icmaların qeydiyyatı müvafiq qanunvericiliyə uyğun olaraq davam etdirilir. Müqayisə üçün qeyd etmək lazımdır ki, Rusiya Federasiyasında 2001-ci ildə qeydiyyatdan keçmiş dini təşkilatların sayı 20215 təşkil etmişdir ki, onlardan 11 mine yaxını rus pravoslav kilsəsini təmsil edir.

Respublikamızda fəaliyyət göstərən müsəlman və xristian təşkilatları öz tarixi dini mərkəzlərində Qafqaz Müsəlmanları İdarəsi, Bakı və Xəzəryanı bölgənin Yeparxiyası (Yepiskopluq), Yevangel-Xristian Baptilistlər Şurası, Yevangel-Lüberan, "Şərq Ulduzu", 7 günün advenistləri və s. kimi mərkəz və birliklərdə təmsil olunurlar. Bunlarla yanaşı, ölkədə bir çox islam, xristian və yəhudi dini tədris müəssisələri fəaliyyət göstərir. Bunlardan Bakı Dövlət Universitetində ilahiyyat fakültəsini,

ciddi şəkildə kəskinləşdirir ki, bu da mövcud ictimai-siyasi sabitliyə və vətəndaş həmrəyliyinə mənfi təsir göstərir.

Belə halları ölkə vətəndaşlarının etiqad azadlığına müdaxilə kimi qiymətləndirmək dövlət suverenliyi və milli təhlükəsizlik üçün təhlükəli tendensiyalara yol açır və insan hüquqlarının təminatı sahəsində Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq təşkilatlar qarşısında götürdüyü öhdəliklərin yerinə yetirilməsi işində ciddi çətinliklər yaradır. Bütün bunlar isə, Azərbaycan dövlətinin qarşısında bir sıra mühüm vəzifələr qoyur ki, onlara da H.Orucov dini idarəetmədə köklü islahatların aparılması, bu sahədə dövlətin milli mənafeəri nəzərə alınmaqla ardıcıl, məqsədyönlü xəttin həyata keçirilməsi, dövlətin münasibətlərinin mövcud qanunvericiliyə və sivilizasiyalı dünya təcrübəsinə uyğun tənzimlənməsini və s. aid edir.

Ölkə ərazisində dini konfessiyalarla işlərin təşkilinin təkmilləşdirilməsi, vicdan azadlığı haqqında qanunvericiliyin yerinə yetirilməsinə və dini birliklərin fəaliyyəti üzərində nəzarətin həyata keçir-

Söz və məlumat azadlığı, tolerantlıq və insan hüquqları

Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin Bakı İslam Universitetinin orta dini ixtisas mədrəsələrini, pravoslav kilsələri yanında Bazar Günü məktəblərini, ivriti yəhudi dininin mədəniyyətini və tarixini öyrədən kursları və s. göstərmək olar. Son illərin əsas nailiyyətləri ondan ibarət olmuşdur ki, digər MDB ölkələrində olduğu kimi, Azərbaycanda da dini birliklərin fəaliyyəti üçün hüquqi şərait yaradılmış və onlar hüquqi şəxs statusu almışlar.

Bütün bunlarla yanaşı, qeyd etmək lazımdır ki, son illər respublikamızda vicdan və dini etiqad azadlığı pərdəsi altında bəzi xristian və müsəlman missionerləri Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinə zidd fəaliyyətləri həyata keçirilməsi ilə cəmiyyətimizdə zərərli təriqətçilik və təfriqəçilik ideyaları yayır, dini qarşıdurma və məzhəb ayrı-seçkiliyinə təkən verməyə çalışırlar. Bundan başqa, mütəxəssislər hesab edirlər ki, bəzi müsəlman ölkələrinin Azərbaycanda geniş məzhəbçilik və təriqətçilik fəaliyyəti təkəni ayrı-ayrı fərdləri deyil, bütövlükdə bölgələri qarşı-qarşıya qoymaqla dini-etnik separatçılıq hisslərinin qızışdırılması məqsədi güdür. Belə yolverilməz siyasi təxribatlar ölkəmizdə dini qurumu

rilməsi məqsədilə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin 21 iyun 2001-ci il tarixli Fərmanı ilə dövlət və dini birliklər arasında qarşılıqlı münasibətləri tənzimləyən müvafiq dövlət orqanı - Dini İşlər üzrə Dövlət Komitəsi yaradılmışdır. Komitənin əsas vəzifələrindən aşağıdakıları göstərmək olar:

- dini etiqadın təmin edilməsi siyasətinin həyata keçirilməsi üçün əlverişli şərait yaratmaq;
- vicdan və dini etiqad azadlığı haqqında qanunlara və digər normativ aktlara müvafiq nəzarət həyata keçirmək;
- ədliyyə orqanları ilə birgə dini birliklərin, məscid və kilsələrin qeydiyyatını aparmaq;
- dini icmalar arasında münasibətlərin qarşılıqlı anlaşma əsasında qurulmasına təsir etmək və dini münaqişələri aradan qaldırmaq və s.

Komitə icra hakimiyyəti, bələdiyyə və hüquq-mühafizə orqanları ilə kontaktlar yaratmaqla pozitiv funksiya yerinə yetirir və dövlətin dini təşkilatlarla qarşılıqlı münasibətlərini tənzimləyir, münaqişəli məsələləri həll edir və dinlərarası düşmənçiliyə yol vermir.

Beləliklə, göründüyü kimi, Azərbaycanda dilindən, dinindən,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KİVDF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "İnsan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi, vətəndaşların hüquqi, siyasi mədəniyyət səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial və siyasi fəallığının artırılması" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

irqi-etnik məsuliyyətindən, siyasi baxışlarından, mənşəyindən asılı olmayaraq, hər bir vətəndaşın vicdan azadlığına təminat verməklə dövlət-dini icmalar münasibətləri sivil dünyə nizamına uyğun tənzimləni münaqişəli məsələləri həll edir və dinlərarası düşmənçiliyə yol vermir.

Artıq qeyd etdiyimiz kimi, Azərbaycan Konstitusiyasının 25-ci maddəsində vicdan azadlığına dövlət təminatlarından biri kimi dinə münasibətdən asılı olmayaraq, hər kəsin hüquq və azadlıqlarının bərabərliyi göstərilir. Bu vacib konstitusion norma "Dini etiqad azadlığı haqqında" 20 avqust 1992-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası Qanununda geniş təsbit edilir. Burada göstərilir ki, bütün dinlər və dini birliklər qanun qarşısında bərabərdirlər, hər hansı bir dinə yaxud dini birliyə üstünlük vermək və ya məhdudiyətlər qoymaq qadağan edilir.

Ümumiyyətlə, bütün dinlərə bərabər münasibət ölkədə vicdan azadlığının təmin edilməsi sahəsində aparılan dövlət siyasətinin əsasını təşkil edir. Bu kontekstdə qeyd etmək lazımdır ki, Ulu Öndər Heydər Əliyevin islam, xristian və ya daist dinlərinə

etiqad edən dindarlara dini baxış ramlar münasibətilə təbriklər göndərməsi artıq ənənəyə çevrilmişdir.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, "Dini etiqad azadlığı haqqında" Qanuna əsasən etiqad azadlığının həyata keçirilməsində yalnız dövlət təhlükəsizliyi və ictimai təhlükəsizlik mülahizələrinə görə və Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq öhdəliklərinə müvafiq olan qanun və azadlıqların mühafizəsi üçün zəruri hallarda məhdudiyətlər müəyyən edilmişdir ki, bu da beynəlxalq standartlara uyğundur. Belə ki, məsələn, "Əsas İnsan Hüquqları və Azadlıqları haqqında" Avropa Konvensiyasının 9-cu maddəsinin 2-ci bəndində nəzərdə tutulmuşdur: "Öz dininə və ya əqidəsinə etiqad azadlığı yalnız ictimai asayişin, ictimai qaydanın, sağlamlığın və ya mənəviyyatın, yaxud digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi üçün qanunla müəyyən edilmiş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan məhdudiyətlərə məruz qala bilər".

Vahid Ömərov,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru